

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра лісівництва

Методичні вказівки
для виконання практичних робіт з дисципліни
«ДЕНДРОЛОГІЯ»
Частина 1

Ужгород 2021

УДК 630*17(075.8)

Методичні вказівки для виконання практичних робіт з дисципліни «Дендрологія». Частина 1
/ А. В. Мигаль, С. С. Чепур. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. – 30 с.

Укладачі:

Мигаль Андрій Володимирович – к.б.н., доцент кафедри лісівництва УжНУ

Чепур Світлана Степанівна – к.с.-г.н., доцент кафедри лісівництва УжНУ

Рецензент:

Садовська Н. П. – к. б. н., доцент кафедри плодощовівництва і виноградарства УжНУ

*Рекомендовано до друку методичною комісією географічного факультету ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»
(протокол №4 від 2 лютого 2021 року)*

© Мигаль А.В., Чепур С.С., 2021

ЗМІСТ

| | |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Вступ..... | 4 |
| Практична робота №1 Вивчення життєвих форм деревних рослин..... | 5 |
| Практична робота №2 Фенологічні дослідження деревних рослин..... | 7 |
| Практична робота №3 Ареали деревних рослин. Вивчення природної дендрофлори України..... | 9 |
| Практична робота №4 Представники дендрофлори, занесені до Червоної книги України..... | 11 |
| Практична робота №5 Морфологія деревних і кущових рослин. Крона рослин..... | 13 |
| Практична робота №6 Морфологія деревних рослин. Листок..... | 16 |
| Практична робота №7 Морфологія деревних рослин. Вивчення основних характеристик кори стовбура..... | 22 |
| Практична робота №8 Морфологія деревних рослин. Плід, супліддя, насінина..... | 23 |
| Список використаної літератури..... | 26 |
| Додатки..... | 27 |

Вступ

Дендрологія (з давньо-грецької мови δένδρον «дерево» + λόγος «вчення, наука») — наука, що вивчає деревні рослини (дерева, чагарники, напівчагарники, чагарнички, деревоподібні ліани, а також сланкі деревні рослини (стелюхи, сланики) й подушкоподібні рослини). Складовими частинами дендрології є морфологія, екологія, фенологія та систематика деревних рослин, а також вчення про рослинний покрив природних зон земної кулі. Предметом вивчення дендрології є особливості географічного поширення деревних рослин та використання їх у різних галузях господарства.

Дендрологія початково виникла як розділ ботаніки, об'єктом вивчення якого є деревні рослини. Крім того, дендрологія органічно зв'язана з лісівництвом, екологією, лісовою таксацією, лісовпорядкуванням, лісовими культурами, лісовою меліорацією, лісопарковпорядкуванням та іншими спеціальними дисциплінами. Результати дендрологічних досліджень використовуються в лісівництві, під час створення лісових культур, полезахисних смуг, закріплення пісків, а також в сільському господарстві.

Вивчення дисципліни формує необхідну базу теоретичних знань, вмінь та навичок, які базуються на цілісному розумінні проблематики галузі, розуміння теоретичних засад формування високопродуктивних, біологічно стійких лісових, декоративних та захисних насаджень. Дисципліна вирішує важливі завдання щодо покращення видового складу лісових, лісопаркових, декоративних і захисних насаджень. Деревні рослини мають велике значення для лісового господарства, оскільки окремі з них є важливими лісотвірними видами.

Невід'ємною і дуже важливою ланкою у вивченні курсу «Дендрологія» є практичні заняття, які прищеплюють студентам практичні навички, набуті при теоретичному вивченні даної дисципліни.

В першій частині методичних вказівок укладені практичні роботи по ареалогії, морфології, фенології, біології деревних рослин.

Практичні роботи містять теоретичну частину, визначену мету заняття, вказується матеріал, яким можуть користуватися студенти для виконання роботи.

Методичні вказівки для виконання практичних робіт з дендрології розроблені для студентів лісогосподарських, біологічних, екологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Практична робота 1

Вивчення життєвих форм деревних рослин

Мета роботи: ознайомитися з життєвими формами рослин.

Матеріали: гербарні зразки, фотографії, таблиці, схеми, рисунки, навчальний матеріал.

Короткі теоретичні відомості.

Термін «життєва форма» вперше запропонував у 1884 р. датський ботанік Е. Вармінг.

За І. Г. Серебряковим (1962), «життєва форма» - це своєрідний габітус (зовнішній вигляд) окремих груп рослин, що виник в онтогенезі у результаті зростання і розвитку, історично сформований у певних умовах зовнішнього середовища і є результатом пристосованості до цих умов.

Життєва форма рослини визначається як пристосувальна морфологічна реакція на умови середовища. У більшій мірі морфологічним змінам схильні надземні органи - стовбур, гілки, листя, але є і багаточисельні видозміни підземних органів: цибулини, кореневища, бульби, кореневі бульби і т. д.

Для певного виду рослини характерна тільки йому притаманна життєва форма, що виникає у дорослому стані, тобто починаючи з періоду плодоношення. Однак існує цілий ряд видів, представників різних родин, життєва форма яких визначається як «дерево - чагарник». Характер життєвої форми цих рослин обумовлений місцем існування (горобина звичайна, клен татарський, ялівець козацький).

Існує багато класифікацій життєвих форм рослин. Найбільш відомою є класифікація життєвих форм датського морфолога К. Раункієра. Вона заснована на такій генетичній ознаці, як здатність рослин переносити несприятливі умови середовища (холод, посуху). У цій класифікації особливу увагу звертають на розміщення і степінь захищеності бруньок відновлення у несприятливі для рослин періоди життя.

К. Раункієр встановив п'ять основних наземних форм рослин і дві водні форми (рис. 1):

1. Фанерофіти - дерева і кущі, у яких бруньки відновлення знаходяться високо над землею і захищені лусками або незахищені (у тропічних і деяких нетропічних рослин), пагони на зиму не відмирають.

2. Хамефіти - дрібні чагарники (брусниця, чорниця), бруньки відновлення яких розташовані невисоко над землею, захищені лусками, а зимою - снігом. Пагони на зиму не відмирають.

3. Гемікриптофіти - багаторічні трави (бобові, злаки та ін.). Надземні пагони відмирають на зиму, а бруньки відновлення розміщені на рівні поверхні ґрунту.

4. Крптофіти - багаторічні трави, у яких надземні пагони відмирають, а бруньки відновлення зберігаються на підземних органах - бульбах, кореневищах, цибулинах.

Список використаної літератури

1. Заячук В.Я. Дендрологія: Підручник. – Львів : Априорі, 2008. - 656 с.
2. Калініченко О.А. Декоративна дендрологія. – К. : Вища школа, 2003.- 199 с.
3. Литвак П.В., Ткачук В.І. Дендрологія: Навчальний посібник. – Житомир : Полісся, 2002.- 340 с.
4. Шовган А.Д. Дендрологія: Навчальний посібник. – Львів : УкрДЛТУ, 2001.- 152 с.
5. Визначник рослин Українських Карпат.- К.: Наук. думка, 1977.- 433 с.
6. Визначник рослин Української РСР.- К.: Урожай, 1965.- 876 с.
7. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина I. Довідник / Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.У. та ін. / За ред. Кохна М.А.. – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 448 с.